

บทความเรื่องกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19

Student adaptation process for online learning in the age of COVID-19

อรทัย ไพยรัตน์^{a,*}, พิราสินี ชัยคุณทวีโชติ^b

Orathai Paiyarat^{a,*}, Pirasinee Chaikuntaveechot^b

^aคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา 90000

^bคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา 90000

^aFaculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, Songkhla 90000, Thailand

^bFaculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University, Songkhla 90000, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: p_orn1982@outlook.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการปรับตัวของนักศึกษา และปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของนักศึกษา เพื่อการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 ในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในภาคใต้ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกับ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2564 จำนวน 55 คน มีการสัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า กระบวนการปรับตัวของนักศึกษาประกอบด้วย การปรับตัวแบบรู้ตัว (Conscious) และการปรับตัวแบบไม่รู้ตัว (Unconscious) และมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการปรับตัวคือ ด้านครอบครัว ด้านส่วนตัวของนักศึกษา และด้านสถานศึกษา มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และผู้เรียน โดยมีการอำนวยความสะดวกในการติดต่อสอบถาม ระบบการลงทะเบียนต่างๆ ที่สามารถรองรับนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะคือ: (1) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ควรมีนโยบายทางด้านการศึกษาที่ครอบคลุมเท่าทันกับสถานการณ์ และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มซึ่งอยู่ในบริบทที่ต่างกัน; และ (2) สถานศึกษาหรือมหาวิทยาลัยควรมีการจัดระบบการเรียนแบบสลับกลุ่มทั้งในรูปแบบเรียนในห้อง และการเรียนแบบออนไลน์ (Online)

คำสำคัญ: การปรับตัว, การเรียนออนไลน์, โควิด-19

Abstract

This study aimed to study the adaptation process of students. Factors affecting student adaptation for online learning in the era of COVID-19 in a state university in the south using qualitative research Data were collected with 55 second-year students with in-depth interviews, group discussions and inductive data analysis. It was found that the adaptation process of the students consisted of Conscious and unconscious adaptation (Unconscious) and there are important factors affecting the adaptation process, namely the family aspect, the student's personal aspect and educational institutions are adapted to the situation and learners by facilitating contacting inquiries various registration systems that can support students effectively. Recommendations are: (1) The Ministry of Education should have a comprehensive education policy, keep up with the situation and reach all target groups in different contexts; and (2) Educational institutions or universities should have an alternating group learning system in both on-site and online learning formats.

Keywords: adaptation, COVID-19, online learning,

บทนำ

การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนทั้งทางด้านปัญญา บุคลิกภาพ และช่วยให้เยาวชนมีความสำเร็จในชีวิต ทุกประเทศจึงหาทางส่งเสริมการศึกษาให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานความเป็นเลิศ ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม ในการดำรงชีวิต ซึ่งสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้จากสภาพสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ปัจจัยที่ควบคุมได้ เช่น นโยบายทางการศึกษาของประเทศ สถานการณ์โรคระบาด เป็นต้น และปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ เช่น การเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียมกันของเด็กและเยาวชน การประกอบอาชีพของผู้คนในสถานการณ์โรคระบาด เป็นต้น โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้บุคคลภายในสังคมจำเป็นต้องมีการปรับตัวทั้งทางกาย และจิตใจ เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงข้างต้นตั้งแต่ระดับนโยบาย สถานการณ์โรคระบาด การเข้าถึงการศึกษาของเด็กและเยาวชน รวมทั้งการประกอบอาชีพของประชาชนในสถานการณ์โรคระบาด ส่งผลกระทบกับชีวิตของผู้คนแทบทุกด้าน รวมทั้งด้านการศึกษาซึ่งส่งผลกระทบกับผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน และมีผลกระทบระยะยาวต่อการพัฒนาเยาวชนในทุกระดับชั้นซึ่งเป็นการสำคัญของประเทศชาติ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่นับว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าระดับการศึกษาอื่นใด เนื่องจากสถาบันการศึกษาเป็นศูนย์รวมของเยาวชนซึ่งเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ ดังนั้นสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นจึงส่งผลกระทบต่อเยาวชนในทุกระดับตั้งแต่อนุบาล ประถม มัธยม จนถึงระดับมหาวิทยาลัย จากสถานการณ์ดังกล่าวสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องจัดรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง โดยสอนผ่าน Application ต่างๆ เช่น What App, Facebook, Instagram, Zoom, Webex, Google meeting, Hangout ตลอดจนโซเชียลมีเดียในรูปแบบต่างๆ (Supriyanto et al., 2020) ซึ่งรูปแบบการสอนในสถานการณ์ดังกล่าวแตกต่างจากรูปแบบการสอนที่ผ่านมา เช่น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (นธิ เหมมันต์ และอนันท์ สิริรัตนจิตต์, 2558) ประกอบด้วยการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย (Research Based Instruction) การสอนแบบกลุ่มสืบสวน (Group Investigation Model) การสอนแบบอภิปราย (Discussion) การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (Case Study) การสอนโดยการอธิบาย ถาม-ตอบ (Lecture Recitation) และการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Instruction) (เรณูมาศ มาอุ่น, 2559) ซึ่งรูปแบบการสอนดังกล่าวมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในห้องเรียน รวมทั้งสามารถสร้างมิตรภาพและเพิ่มโอกาสในการสื่อสารกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนได้ แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาที่ผ่านมามีหลายประเทศในโลกรวมทั้งประเทศไทยต่างเผชิญกับปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19) ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ รวมทั้งมิติด้านการเรียนการสอนที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนจากห้องเรียนปกติมาเป็นการเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบดังกล่าวมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด กล่าวคือ ข้อดีของการเรียนการสอนออนไลน์สามารถลดเวลาการเดินทางระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียน สามารถใช้โปรแกรมช่วยบริหารจัดการ เช่น การเช็คชื่อนักเรียนเข้าเรียน ช่องทางการสื่อสารระหว่างครูผู้สอนและนักศึกษาสะดวกมากขึ้นคือสามารถติดต่อกันได้ตลอดเวลา แต่ในทางกลับกันการเรียนการสอนออนไลน์ยังคงมีข้อจำกัดอีกหลายประการ เช่น การสอนที่เป็น การสื่อสารทางเดียวของครูผู้สอน อันเนื่องมาจากข้อจำกัดหลากหลายประการในการเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ของนักศึกษา เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนั้นการเรียนออนไลน์ยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา (สิริอร วิชชาวรุณ, 2554) ในการปรับตัวที่แตกต่างกันออกไป โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นนำมาสู่การตั้งคำถามว่ากระบวนการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 เป็นอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวจะนำไปสู่แนวทางการปรับตัวสำหรับการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาที่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการปรับตัวของนักศึกษาในยุคการเรียนรู้ออนไลน์ในยุคโควิด-19 ในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของนักศึกษาเพื่อการเรียนรู้ออนไลน์ในยุคโควิด-19 ในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในภาคใต้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนรู้ออนไลน์ในยุคโควิด-19 ประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎีกระบวนการปรับตัว ซึ่งมีการประมวลสรุปได้ 2 ระดับคือ: (1) การปรับตัวแบบรู้ตัว (Conscious) ประกอบด้วย การเพิ่มความพยายามให้มากขึ้น เพื่อชนะอุปสรรคหรือความยุ่งยากต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และโดยการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายที่ตั้งไว้ และหากตระหนักว่าไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้จะเปลี่ยนเป้าหมายใหม่ที่คาดว่าจะเอาชนะได้; และ (2) การปรับตัวแบบไม่รู้ตัว (Unconscious) การปรับตัวแบบนี้เป็นทางออกอย่างหนึ่งของบุคคลเมื่อเผชิญปัญหาแล้วแก้ปัญหาไม่ได้ ก็จะหาทางออกโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ซึ่งกลวิธีในการปรับตัวลักษณะดังกล่าวเรียกว่า กลไกทางจิต (Mental Mechanism) หรือกลไกป้องกันตนเอง เมื่อต้องเผชิญกับปัญหา เป็นต้น (ลักษณะ สิริวัฒน์, 2561, วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์, 2545) โดยเป็นการปรับตัวทั้งภายในและภายนอก ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านการพึ่งพาระหว่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน สิ่งแวดล้อมทางบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ และสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย (Roy, 1999) ซึ่งมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของนักศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยด้านสถานศึกษา ปัจจัยส่วนตัวของนักศึกษา และปัจจัยด้านครอบครัว (สุรัตน์ เตียวเจริญ, 2543; Peimani & Hesam, 2021) ทั้งนี้เพื่อให้ นักศึกษามีแนวทางในการจัดการตัวเองจากการเผชิญปัญหาที่เกิดจากการเรียนรู้ออนไลน์และการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ออนไลน์ได้ เนื่องจากการเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ และการปฏิสัมพันธ์กับโลกรอบๆ ตัว โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ได้แก่: (1) การเปลี่ยนแปลงจากพฤติกรรมจากไม่รู้เป็นรู้ ทำไม่ได้ เป็นทำได้ ไม่เคยทำ เป็นทำได้; และ (2) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างถาวร (Permanent not temporary) (3) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากประสบการณ์การฝึกฝนและการฝึกหัด เป็นต้น (สิริอร วิชาวุธ, 2554) รวมทั้งยังมีส่วนสำคัญกับการปรับตัวภายนอกให้เข้ากับระบบการเรียนรู้แบบออนไลน์ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการเรียนรู้ออนไลน์ (Giannoulas et al., 2021)

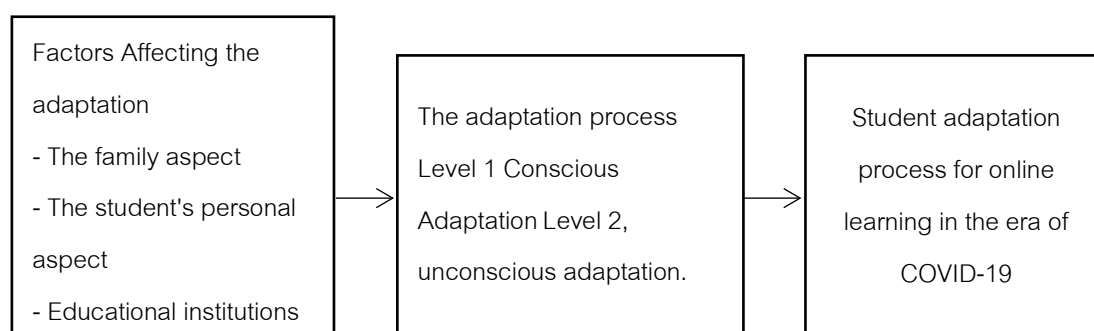

Figure 1 Conceptual framework

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจงคือมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในภาคใต้ ประชากรกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2564 มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในภาคใต้ ซึ่งเป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 55 คน โดยการเลือกพื้นที่วิจัยและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ทั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งรายบุคคล (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus group) ผ่านช่องทางออนไลน์ Google meets เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาในช่วงเวลาที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งส่งผลให้วิถีชีวิตการเรียนในรั้วมหาวิทยาลัยเปลี่ยนไป เช่น การเรียนในห้องเรียนปกติ การทำกิจกรรม และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเพื่อน เป็นต้น โดยมีเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการในการปรับตัวของนักศึกษา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของนักศึกษาเพื่อเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปประเด็น (Thematic Analysis) (ชาย โพธิ์สิตา, 2549) เพื่อได้แนวทางในการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 (COVID-19)

ผลการวิจัย

กระบวนการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 มีผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (1) กระบวนการปรับตัวของนักศึกษาในยุคการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของนักศึกษาเพื่อการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 ในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในภาคใต้ ซึ่งมีรายละเอียดในการนำเสนอต่อไปนี้

กระบวนการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 พบว่ามี 2 ขั้นตอน ได้แก่ การปรับตัวแบบรู้ตัว (Conscious) ประกอบด้วย 1.1 ขั้นตอนก่อนการเข้าเรียน 1.2 ขั้นตอนระหว่างการเข้าเรียนและการปรับตัวแบบไม่รู้ตัว (Unconscious) ประกอบด้วย 1.1 ขั้นตอนก่อนการเข้าเรียน 1.2 ขั้นตอนระหว่างการเข้าเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การปรับตัวแบบรู้ตัว (Conscious) ประกอบด้วย

1.1 ขั้นตอนก่อนการเข้าเรียน เป็นการปรับตัวในลักษณะการเตรียมตัวเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย โดยนักศึกษามีการเตรียมตัวเข้าเรียนในภาคการศึกษาที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบันนี้ (ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564) เป็นการปรับตัวที่แตกต่างจากการเข้าเรียนแบบทั่วไป เนื่องจากครั้งนี้ประเทศไทยและทั่วโลกต้องเผชิญกับโรคระบาดโควิด-19 (COVID-19) ซึ่งโรคระบาดดังกล่าวทำให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไป ระบบการทำงาน การประกอบอาชีพ การศึกษา และการใช้ชีวิตโดยทั่วไป ทั้งนี้ในส่วนของนักเรียน นักศึกษาในระดับต่างๆ ต้องเผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าวและต้องมีการปรับตัวไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยนักเรียนที่กำลังเปลี่ยนสถานะจากนักเรียนเป็นนักศึกษา เพื่อเข้าสู่การเรียนในระดับมหาวิทยาลัยต่างก็ต้องมีการปรับตัวในทุกๆ ด้าน ได้แก่ การสมัครเข้าศึกษาต่อโดยผ่านช่องทางออนไลน์ และดำเนินการทุกอย่างผ่านระบบออนไลน์ทั้งสิ้น โดยการดำเนินการดังกล่าวสร้างความกังวลใจและความสับสนให้กับนักเรียนที่กำลังเปลี่ยนสถานะของตนเองเป็นนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เมื่อนักศึกษาผ่านการคัดเลือกเข้ามาสู่มหาวิทยาลัย นักศึกษาต้องมีการปรับตัวกับการเรียนในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งในกระบวนการนี้ก่อให้เกิดผลกระทบกับนักศึกษาในหลากหลายมิติทั้งการใช้ชีวิตและการเรียน รวมถึงทางด้านจิตใจ เนื่องจากต้องใช้ชีวิตอยู่ในสถานที่เดียวคือ “บ้าน” หรือ “หอพัก” ส่งผลต่อความเครียดและความกังวลในหลายรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับชีวิตนักศึกษา นำมาสู่ผลกระทบด้านการเรียน ด้านจิตใจ และการหลุดออกจากการเรียน (Drop out) ในลำดับถัดมา

1.2 ชั้นระหว่างการเข้าเรียน ในกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่นักศึกษาเข้ามาสู่การเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งนักศึกษามีการปรับตัวในหลากหลายมิติ ได้แก่ (1) การทำความเข้าใจกับระบบการเรียนในระดับมหาวิทยาลัย (2) การปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ ในชั้นเรียน (3) การปรับตัวเข้ากับรูปแบบการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งส่วนใหญ่ต้องมีการจัดการเรียนและการตัดสินใจด้วยตนเอง และ (4) การปรับตัวกับสภาพจิตใจของตนเองอีกด้วย โดยสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของนักศึกษาทั้งในเชิงกายภาพ และสภาพจิตใจเป็นอย่างมาก

2. การปรับตัวแบบไม่รู้ตัว (Unconscious) ประกอบด้วย

2.1 ชั้นก่อนการเข้าเรียน เป็นการปรับตัวที่แตกต่างจากการเรียนในระดับมัธยมปลาย เนื่องจากการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องคิดเองและตัดสินใจเองทุกเรื่อง ดังคำบอกเล่าของนักศึกษา

“การเข้ามาเรียนชั้นปีที่ 1 รู้สึกงง และสับสนมากครับ เพราะมันช่างแตกต่างจากมัธยมปลายมากเกินไป คือ ต้องคิดเองตัดสินใจเองในทุกๆ เรื่อง”

ในช่วงแรกของการเรียนออนไลน์นักศึกษาเรียนไม่ค่อยรู้เรื่อง เนื่องจากต้องปรับตัวกับการเรียนออนไลน์ ปรับตัวกับระบบของมหาวิทยาลัย ปรับตัวกับเพื่อน และปรับตัวกับอาจารย์ผู้สอน

2.2 ชั้นระหว่างการเข้าเรียน เมื่อนักศึกษาเข้ามาในระบบการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย นักศึกษามีกระบวนการปรับตัวกับการเรียนออนไลน์ที่ไม่สามารถคาดเดาทิศทางได้ในชั้นปีที่ 1 เนื่องจากการเรียนแตกต่างจากการเรียนปกติ (On site) แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปจนกระทั่งเข้าสู่ปีที่ 2 นักศึกษาสามารถปรับตัวกับการเรียนออนไลน์ได้ แต่ในทางกลับกันนักศึกษากลับมีภาวะซึมเศร้ามากขึ้น ซึ่งเนื่องจากไม่ได้เจอเพื่อนๆ และอยู่กับตัวเองมากจนเกินไป รวมทั้งการเรียนออนไลน์ที่บ้านมีภาวะการรบกวนจากสภาพแวดล้อมต่างๆ เช่น เสียงดังจากสภาพแวดล้อมภายนอกบ้าน เสียงดังจากภายในบ้าน เนื่องจากในครอบครัวมีจำนวนหลายคน นอกจากนั้นการเรียนออนไลน์ที่บ้านของนักศึกษามีการรบกวนจากผู้ปกครอง เนื่องจากนักศึกษาในบางครอบครัว (ซึ่งเป็นครอบครัวส่วนใหญ่) จำเป็นต้องช่วยผู้ปกครองทำงานบ้าน และงานอื่นๆ เช่น นักศึกษาต้องช่วยผู้ปกครองเก็บน้ำยางในตอนเช้าก่อนเข้าเรียน หรือช่วยสอนหนังสือหรือการบ้านน้องในยามที่พ่อแม่ออกไปทำงาน ส่งผลให้นักศึกษาต้องปรับตัวหลากหลายด้านทั้งแบบรู้ตัวและไม่รู้ตัว

ดังนั้นทำให้เห็นได้ว่าการปรับตัวแบบรู้ตัว (Conscious) และการปรับตัวแบบไม่รู้ตัว (Unconscious) จะมีลักษณะที่ซ้อนทับกัน เนื่องจากบางเรื่องนักศึกษาไม่สามารถรู้ได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับตนเอง (ปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้) แต่บางเรื่องนักศึกษาสามารถควบคุมได้ เช่น การรักษาความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ เพื่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคงภายในใจ รักษาความสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน โดยการทำงานส่งตามเวลาที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งพยายามควบคุมสัญญาณอินเทอร์เน็ตในระบบการเรียนออนไลน์ให้มีความเสถียรอยู่ตลอดเวลา โดยการมีอินเทอร์เน็ตสำรอง แต่ก็พบอีกว่าการมีอินเทอร์เน็ตสำรองไม่สามารถใช้กับนักศึกษาทุกคนเนื่องจากการเข้าถึงค่าบริการของแต่ละครอบครัวไม่เท่ากัน เนื่องมาจากภาวะค่าใช้จ่ายที่มีอย่างจำกัด

ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของนักศึกษาเพื่อการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19

ภายใต้กระบวนการการปรับตัวมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวแบบรู้ตัว (Conscious) และการปรับตัวแบบไม่รู้ตัว (Unconscious) ดังต่อไปนี้

1. ด้านครอบครัว

นับว่าเป็นปัจจัยทางบ้านที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่ต้องใช้ชีวิตการเรียนออนไลน์ที่บ้าน โดยปัจจัยด้านครอบครัวสัมพันธ์กับ 3 องค์ประกอบย่อย

1.1 ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างนักศึกษาและผู้ปกครอง ซึ่งในงานนี้หมายถึง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติ เป็นต้น โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีผลต่อการเรียนของนักศึกษา เนื่องจากในบางครอบครัวนักศึกษาจำเป็นต้องช่วยเหลืองานภายในครอบครัวทั้งก่อนเข้าเรียน และระหว่างเรียน ดังนั้นความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงมีความสัมพันธ์กับความเข้าใจระหว่างนักเรียนและผู้ปกครองในการเรียนออนไลน์เป็นอย่างมาก

1.2 ด้านเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการของการเรียนแบบออนไลน์ เพราะรายรับรายจ่ายของครอบครัวเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการเรียนออนไลน์ เช่น ค่าอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์ในการเรียน ได้แก่ โน้ตบุ๊ก โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต รวมถึงอุปกรณ์เสริมต่างๆ เช่น โต๊ะสำหรับเรียน หอ่งที่เหมาะสมกับการเรียน ซึ่งอุปกรณ์ที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแล้วแต่เป็นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ซึ่งหากมองในภาพรวมภาวะเศรษฐกิจในครอบครัวของนักศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งสงขลาและพัทลุง ซึ่งรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรมีแนวโน้มลดลง (แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ.2566-2570) ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเรียนออนไลน์ของนักศึกษา

1.3 ด้านที่อยู่อาศัยไม่เอื้อต่อการเรียนออนไลน์ เนื่องจากที่อยู่อาศัยในชนบทแถบภาคใต้เป็นลักษณะบ้านชั้นเดียว บางบ้านอาจจะมีแค่ 1-2 ห้องเท่านั้น และลักษณะบ้านโปร่ง ไม่เก็บเสียงรบกวน ส่งผลต่อนักศึกษาในขณะที่เรียนออนไลน์ ซึ่งจะมีเสียงรบกวนจากภายนอกตลอดเวลา ดังคำบอกกล่าวของนักศึกษา

“หนูชอบเรียนในห้องเรียนมากกว่า เพราะที่บ้านที่เสียงรบกวนมากกว่าในห้องเรียน เช่น เสียงโทรศัพท์ เสียงรถมอเตอร์ไซด์ หรือเสียงจากข้างนอก ผู้ปกครองเรียกใช้ ซึ่งเสียงเหล่านี้จะขัดจังหวะในการเรียน”

2. ด้านส่วนตัวของนักศึกษา

ส่งผลต่อการปรับตัวทั้งต่อตนเอง การปรับตัวระหว่างนักศึกษากับเพื่อน และการปรับตัวระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ผู้สอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การปรับตัวต่อตนเอง ในการเรียนออนไลน์นักศึกษาต้องมีการปรับตัวกับตนเอง ทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ ด้านร่างกายคือ ต้องตื่นมาเรียนในห้องหรือในพื้นที่ของตนเอง แทนการตื่น แต่งตัว และออกมาเรียนในมหาวิทยาลัย

2.2 การปรับตัวระหว่างนักศึกษากับเพื่อน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนออนไลน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากเด็กในช่วงวัยนี้เป็นวัยที่ต้องการเพื่อนในการให้ความรักและคอยรับฟังเรื่องราว รวมทั้งปัญหาต่างๆ ดังนั้นเมื่อนักศึกษาต้องเรียนออนไลน์ส่งผลให้ออกโอกาสในการเจอเพื่อนลดน้อยลง จิตใจหดหู่ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนลดลง ดังคำบอกกล่าวของนักศึกษา

“การเรียนที่บ้านเป็นสิ่งที่ดี เราได้อยู่กับครอบครัว แต่อีกด้านหนึ่งเรารู้สึกเหงา หันซ้ายหันขวาก็เจอแต่ความเงียบ ส่งผลให้ตอนทำงานช้า ผิดกับตอนเรียนอยู่ในห้องเรียน เราสามารถที่จะพูดคุยกับเพื่อนและช่วยกันเรียนได้”

2.3 การปรับตัวระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ผู้สอน ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับผู้สอนถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ที่ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนช่วยส่งเสริมให้บรรยากาศการเรียนรู้อุดหนุนให้เกิดความเข้าใจ ความห่วงใยและความผูกพันอันแน่นแฟ้น นักเรียนสนใจ ยอมรับในตัวครู ส่งผลต่อความสำเร็จมี

แรงจูงใจในการเรียน โดยบุคลิกภาพของครูผู้สอนที่มีผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนในชั้นเรียน เช่น สีนํ้า ทาทาง การใช้คำพูด การมีอารมณ์มั่นคงในการรับฟังปัญหาจากนักศึกษาและคอยให้คำแนะนำ เป็นต้น

3. ด้านสถานศึกษา

มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และผู้เรียน โดยมีการอำนวยความสะดวกในการติดต่อสอบถาม ระบบการลงทะเบียนต่างๆ ที่สามารถรองรับนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การยืมหรือคืนหนังสือ เครื่องมือวัสดุที่พร้อมจะใช้ได้ตลอดเวลา เป็นต้น รวมทั้งการลดค่าเทอมเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และเศรษฐกิจทางบ้านของนักศึกษา แต่อย่างไรก็ตามการเรียนในห้องเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาได้เป็นลำดับขั้นๆ ของการเรียนรู้จากช่องทางอื่นๆ

การสรุปผลการวิจัย

บทความนี้เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 และปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของนักศึกษาเพื่อการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 ในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในภาคใต้ พบว่ากระบวนการปรับตัวของนักศึกษาประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ การปรับตัวแบบรู้ตัว (Conscious) และการปรับตัวแบบไม่รู้ตัว (Unconscious) และมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการปรับตัวของนักศึกษา คือ; (1) ด้านครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ความสัมพันธ์ในครอบครัว เศรษฐกิจของครอบครัว และด้านที่อยู่อาศัยไม่เอื้อต่อการเรียนออนไลน์; (2) ด้านส่วนตัวของนักศึกษา มีการปรับตัวทั้งต่อตนเอง การปรับตัวระหว่างนักศึกษา กับเพื่อน และการปรับตัวระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ผู้สอน; and (3) ด้านสถานศึกษา มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และผู้เรียน โดยมีการอำนวยความสะดวกในการติดต่อสอบถาม ระบบการลงทะเบียนต่างๆ ที่สามารถรองรับนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งการปรับตัวแบบรู้ตัว (Conscious) และการปรับตัวแบบไม่รู้ตัว (Unconscious) นอกจากนี้การปรับตัวของนักศึกษาที่มีความละเอียดอ่อน และมีข้อจำกัดหลากหลายด้าน แต่อย่างไรก็ตามนักศึกษาก็มีกระบวนการปรับตัวเพื่อให้สามารถข้ามผ่านสถานการณ์ไม่ปกตินี้ได้ โดยมีปัจจัยเงื่อนไขที่น่าสนใจหลายประการในกระบวนการปรับตัวครั้งนี้ ซึ่งจะยกประเด็นมาอภิปรายโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากระบวนการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 ขึ้นอยู่กับบริบทด้านครอบครัว เนื่องจากนักศึกษาใช้เวลาส่วนใหญ่เรียนออนไลน์อยู่บ้าน ซึ่งแต่ละบ้านหรือแต่ละครอบครัวก็มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป นักศึกษาจึงต้องมีกลไกการปรับตัว (ลักษณา สรวิวัฒน์, 2561, วราภรณ์ ตรีภูมสฤษดิ์, 2545) เมื่อต้องอยู่บ้านและเผชิญกับปัญหาทั้งการปรับตัวแบบรู้ตัวและแบบไม่รู้ตัว โดยข้อค้นพบจากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการปรับตัวของนักศึกษาขึ้นอยู่กับบริบทของครอบครัว เช่น สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและด้านที่อยู่อาศัยเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ เพราะเศรษฐกิจของครอบครัวจะเป็นตัวหนุนเสริมให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงอุปกรณ์การเรียน และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Giannoulas et al., 2021)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอต่อกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาสำหรับการเรียนออนไลน์ในยุคโควิด-19 คือ; (1) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ควรมีนโยบายทางด้านการศึกษาที่ครอบคลุม เท่าทันกับสถานการณ์ และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มซึ่งอยู่ในบริบทที่แตกต่างกันให้สามารถเข้าถึงการศึกษาแบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ; และ (2) สถานศึกษาหรือมหาวิทยาลัยควรมีการจัดระบบการเรียนแบบสลับกลุ่มทั้งในรูปแบบเรียนในห้อง และการเรียนแบบออนไลน์ (Online) เพื่อให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงและปรับตัวกับการเรียนในสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนภาคใต้ชายแดน. (2565). *แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ.2566-2570*. กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2549). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- นธิ์ เหมมันต์ และอนันท์ สิริรัตนจิตต์. (2558). *การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับอุดมศึกษาที่สัมพันธ์กับ TQF*. <https://mgronline.com/daily/detail/9580000022950>.
- เรณูมาศ มาอุ้น. (2559). *การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ*. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 9(2), 169–176. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/journal_sct/article/view/82156
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2561). *ทำไมจึงต้องมีการปรับตัว*. *วารสารบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 9(3). http://www.edu.msu.ac.th/JAD/home/journal_file/447.pdf
- วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์. (2545). *จิตวิทยาการปรับตัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- สิริอร วิชชาวุธ. (2554). *จิตวิทยาการเรียนรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Agus S., Hartini, S., Irdasari, W. N., Miftahul, A., Oktapiana, S., Mumpuni, S. D. (2020). Teacher professional quality: Counselling services with technology in pandemic COVID-19. *Jurnal Bimbingan dan Konseling*, 10(2), 176–189.
- Giannoulas, A., Stampoltzis, A., Kounenou, K., Kalamatianos, A. (2021). How Greek students experienced online education during COVID-19 pandemic in order to adjust to a post-lockdown period. *The Electronic Journal of e-Learning*, 19(4), 222–232.
- Peimani Nastaran & Hesam Kamalipour. (2021). Online education in the post COVID-19 era: Students' perception and learning experience. *Education sciences*, 11(633), 1–14.
- Roy, C. (1999). *The Roy adaptation model* (2nd ed.). Connecticut: Appleton & Lange. Satterfield, J. M., & Crabb, R. (2010). Cognitive-behavioral therapy for depression in an older gay man: A clinical case study. *Science Direct*, 17, 45–55.